

Информация за състоянието на работата на Отечествения фронт сред българските цигани

София, април 1979 г.

През 1975 г. Националният съвет на Отечествения фронт съвместно с Комисията за народни съвети при Министерския съвет, Комитета на българските жени и ЦК на ДКМС, направи проверка в 12 окръга по някои проблеми на труда, бита и възпитанието на българските цигани. При проверката бяха констатирани редица положителни изменения в живота на българските цигани, настъпили в резултат на социалистическите преобразования в страната и в изпълнение на 258 постановление на Министерски съвет „За уреждане въпросите на циганското население в страната“ и писмо № 809 на ЦК на БКП от 1959 г. във връзка със същото постановление. Наред с постиженията бяха направени изводи и за редица трудности и нерешени проблеми на това население. Пред окръжните комитети на Отечествения фронт и пред изпълкомите на съответните народни съвети проверяващите групи направиха критични бележки. В окръжните народни съвети и от обществените организации се приеха мерки за подобряване на работата сред това население.

След излизането на решението на Секретариата на ЦК на БКП от 27.09.1978 г. „За по-нататъшното подобряване на работата сред българските цигани, за тяхното още по-активно включване в изграждането на развито социалистическо общество“ Националният съвет организира нова проверка в различни окръзи като Варненски, Врачански, Пловдивски, Сливенски и други. Целта беше да се види какви нови изменения са настъпили в отечественофронтовската работа сред българските цигани и да се набележат мерки за нейното подобряване в светлината на посоченото по-горе решение на Секретариата на ЦК на БКП.

И при двете проверки се установи, че основните проблеми за работата с българските цигани са стояли на вниманието на комитетите и организациите на Отечествения фронт.

Преди всичко положени са усилия, извършена е възпитателна и практическа работа за заангажирането на българските цигани с обществено полезен труд в селското стопанство, промишлеността и обслужващата сфера. Това се отнася особено за живущите в селата и по-малките градове – във Врачански окръг, Аксаково, Вълчи дол,

Провадия, Георги Трайков-Варненски окръг, Твърдица и Нова Загора-Сливенски окръг и други места. Там тези граждани почти са се изравнили в битово отношение с останалото българско население, радват се на значително материално и духовно благополучие. Измежду българските цигани има челници в труда и орденоносци в промишлеността и селското стопанство. Отечественофронтовските комитети и организации в тази област провеждат широка, разнообразна идейно-възпитателна работа сред българските цигани, занимават се с издирването на онези, които не са заангажирани в обществено полезен труд, предлагат пред съответните органи да се осигури тяхното настаняване на работа.

В това отношение обаче има нерешени проблеми и някой твърде тревожни явления. В големи градове, като София, Пловдив, Врана и други все още част от българските цигани не са заети с постоянна работа, търсят временни доходи или се стремят към паразитен начин на живот. В град Варна например част от българските цигани се занимават с валутни спекулации, с пътувания до СРР и Турция, за покупки на дефицитни стоки и незаконна търговия с тях, поддържат широки връзки с чуждестранни граждани, пребиваващи у нас като туристи и т.н. Досегашните мерки срещу тези прояви оронващи престижа на страната, не са дали задоволителен резултат. Българските цигани от село Игнатиево, Аспаруховска община и Каменец, Варненско се занимават с кражби и джебчийство. Особено опасни в това отношение са Игнатиевските цигани, така наречените конекрадци. Дошли там преди 2-3 години от Софийски и Бургаски окръзи, те не работят нищо, не пускат децата си в училище, за да могат да ги пращат всеки ден в големия град да крадат. Във Варна, Русе, Пловдив, София и Бяла Слатина има случаи на пиански оргии в кварталите на български цигани, масови игри на комар, при което се залагат големи суми и дори златни предмети. А това оказва вредно въздействие върху децата и младежите.

Понякога в центъра на столицата се движат голи и боси деца на български цигани, които се държат неприлично и са обект на чуждата пропаганда против нашата страна и социализма.

С проявите от такъв характер се занимават преди всичко органите на МВР. Но за ефективна с борба с тях не се прави необходимото от Отечествения фронт. Не е разгърната идейно-възпитателна, особено индивидуална работа с носителите на

посочените прояви, няма обществена възискателност и не е създадена непримиримост към тях.

Липсата на достатъчно стабилен поминък в населените места и някои недостатъци от възпитателно естество са причина и за друг род прояви, илюстриращи отсъствие на достатъчно трайни трудови навици, квалификация и професионална ангажираност на български цигани. Някои от тях са принудени да търсят сезонна работа другаде. Това може да се илюстрира най-добре със село Градец, Сливенски окръг. От живущите в него 3 380 жители в горското стопанство работят 495, с билко-събиране се занимават 600, в АПК са 45. Няма постоянна заетост 980 души. Те напускат домовете си още през ранна пролет и търсят временна, сезонна работа в Бургаски, Старо Загорски, Софийски, Шуменски, Велико Търновски, Ямболски, Габровски, Търговишки и други окръзи, като се прибират чак през късна есен. Децата остават неприбрани в училище, възпроизвежда се неграмотността и малограмотността.

Професионалната квалификация на работещите в промишлеността, пък и в селското стопанство български цигани е като правило ниска, поради малкото им образование и култура. Мерките, които са вземани във връзка с това не са достатъчни и не са дали задоволителен резултат.

Раздаването на социални помощи от общинските съвети на български цигани не винаги е съобразени с действителните им нужди. Често се облагодетелстват нахалните и празно-скитащите. Това създава недоволство и подхранва паразитизъм. Налага се използването на правото си на обществен контрол и на поемането на някои функции на държавни органи, комитетите на Отечествения фронт, по-активно да се занимават с тези въпроси от социално-икономически характер.

При активното участие на Отечествения фронт като организатор на доброволния труд на населението, съвместно с народните съвети, се извърши значителна работа по благоустрояването, издигането на санитарно-хигиенното състояние, търговското, комунално-битовото и пр. обслужване на българските цигани от обособените квартали. В Нова Загора, например в обособения квартал има училище, модерна детска градина, читалище, клуб на Отечествения фронт, здравен пункт, женска и детска консултация, смесен магазин, ресторант, сладкарница, поща, павилион. В квартала са водоснабдени всички семейства, направена е отводнителна канализация, шосирани са голяма част от улиците, направени са тротоари. Градския народен съвет е предвидил в бюджета за

благоустрояване хигиенизиране на квартала през 1979 г. Нови 85 000 лв. Такива грижи се полагат също от народните съвети в Сливен, Враца, Варна и други населени места.

От едно специално изследване окръжния комитет на Отечествения фронт във Враца се вижда, че 2745 семейства на български цигани в окръга живеят в нови жилища и от тях 442 са образцови. Само 445 семейства в окръга и то главно в обособените квартали на градовете Бяла Слатина, Кнежа и Оряхово, живеят в стари нехигиенични жилища.

Направеното обаче за повишаване битовата култура за благоустрояване и хигиенизиране на кварталите домовете на това население не е достатъчно. Има сериозно изоставане в тази област, което на много места силно контрастира дори със средното равнище на постигнатото общо за страната. В труднорешаем и постоянно отлаган социален проблем се превърнаха обособените квартали, въпреки изискванията на 258 постановление на Министерския съвет от 1959 г. за тяхното постепенно разсредоточаване. Обособени квартали с български цигани продължават да съществуват, заедно с редица техни нерешени проблеми от благоустройствен, комунално-битов, хигиенен и пр. характер. За ликвидирането на обособените квартали не се прави достатъчно. Има случаи, когато те се премахват на едно място, за да се създадат на друго, както е примера с квартала в Твърдица, кв. „Каменец“ във Варна и др. Единият от пътищата за разсредоточаването българските цигани в домовете е настаняването им в жилища от фонда на народните съвети, който е незначителен, и главно във ведомствени жилища на предприятията. Това обаче става трудно поради голямото текучество на циганите от едно предприятие в друго и ниската им професионална квалификация, както и поради подценяване жилищните нужди на това население. На много места не е преодоляна лъжливата психическа бариера за смесване с останалото българско население, поради което някои от тези семейства не приемат предлаганите им на други места парцели за строеж. Повече са обаче обратните примери – български семейства да възразяват и да не приемат в блокови жилища да се дават апартаменти на български цигани. Във връзка с решаването на тази задача Отечествения фронт все още не е станал инициатор за провеждането на целенасочена политическа, в това число и индивидуална работа съвместно с народните съвети БПС, Комсомола и други обществени организации и движения.

Налага се в изпълнението на решенията на Секретариата на ЦК на БКП от 27.09.1978 г. комитетите и организациите на Отечествения фронт, съвместно с народните съвети по-отблизо да се заемат с решаването на оказаните по-горе социално-битови проблеми на българските цигани особено от обособените квартали. Защото тяхното прекалено забавяне и подценяване оказва неблагоприятно отражение върху социално-психологическия климат, дори върху политическите настроения, които на отделни места показват, че се импонира на национализма, на мюсюлманския религиозен фанатизъм.

На лице са определени успехи и в повишаването на образованието и културата на това население. Все по-малък става броя на неприбираните в училище, подлежащи на задължително обучение. Преди 3 години в Сливенски окръг те са били около 400, а сега са 166. Все по-голям е броя на завършващите осми клас и на онези, които продължават обучението си в по-горна училищна степен. В училището на село Попица, Врачански окръг, например, където 47% от децата са български циганчета, вече 17 години подред няма неприбрани, няма и второгодници; 115 младежи български цигани са завършили средно, 5 полувисше и две висше образование. По броя на завършилите средно образование (220 души), професионално-техническо (415), висше и полувисше (75), на различни курсове за квалификация (589), българските цигани във Врачански окръг се нареждат на едно от първите места в страната. Във всяко населено място интелигенцията се попълва с български цигани; учители, лекари, акушерки, медицински сестри, икономисти и др. Добри резултати има в работата с децата на български цигани също така в шесто и осмо основни училища в Сливен. В Пловдив и Видим основните училища са експериментална база на МНП и много добър пример за ранна професионална ориентация, за успешно свързване на обучението с производствената дейност, с трудовото възпитание на подрастващите.

Общо взето обаче и в образователната дейност има редици слабости и нерешени проблеми. В някои населени места като село Градец, Сливенски окръг, от началото на учебната 1978/79 г. не са прибрани 160 деца. Причината е в неосигурения поминък на родителите им в собственото село и заангажирането им на работа в други окръзи, в това число и участието на цели семейства в Пътното строителство. Неприбрани деца има също и в село Игнатиево, Варненски окръг и на други места. Тревожно стои въпроса и незадоволителния процент на завършващите осми клас. Малко деца на български

цигани продължават обучението си в училища от по-горна степен. Недостатъчен е и обхватът на децата от тези среди в детските заведения.

Общото образователно равнище на българските цигани е значително по-ниско от това на другите етнически групи на българския народ. Дори във Врачански окръг, където са по-чувствителни усилията за повишаване образуването на учениците, около 6 000 души, т.е. повече от половината от работоспособните български цигани, са с незавършено основно образование, значителна част са неграмотни и с вторична неграмотност. Ниското образователно ниво на свой ред влияе отрицателно върху ефективността и качеството на производителния труд, на бита и културата на политическата съзнателност и обществената активност на българските цигани.

Все още не е решен проблемът за прибирането на децата на български цигани в интернати. Много от съществуващите са обособени и са поставени при по-лоши материално-битови условия, в сравнение с интернатите за деца от български произход и при незадоволителна организация на работата в тях. Малко са основните училища с професионален профил, в които децата на български цигани могат да получат отрано професионална ориентировка и подготовка.

Необходимо е да се подчертае, че при решаването на проблемите за предучилищното възпитание, образуването, професионалната ориентировка, по работата с децата на български цигани съвместно с училищните власти, Комсомола, комитетите и ръководствата на низови организации на Отечествения фронт не полагат достатъчно и последователни усилия.

Проверката потвърждава старите констатации на работните групи от Националния съвет от преди няколко години, че продължава турчезенето на една част от българските цигани, че е налице политическата пасивност на немалка част от тях, че продължава незаконно съжителство и т.н. Освен това налице са прояви на пренебрежително и неправилно отношение на част от българското население, в това число и на ръководни кадри, към българските цигани. За преодоляването на тези слабости не се работи достатъчно упорито и конкретно от комитетите и организациите на Отечествения фронт. В някои обособени квартали на български цигани низовите организации на Отечествения фронт са прекалено многобройни, което е сериозна пречка за разгръщането на конкретна, диференцирана и особено на индивидуална

политическа и разяснителна работа. В Бяла Слатина при 2400 жители в квартала на българските цигани има само 2 низови организации.

В отечественофронтовската дейност сред българските цигани по – добре следва да се оползотворят възможностите на школите за активистки на Отечествения фронт в Плевен, Велинград, Асеновград, и Сливен. През тази година за по 1-2 смени и други школи в страната обучаваха предимно курсистки циганки. С това обхвата и влиянието на школите се разшири. Полезната работа, която те извършват за обучението и възпитанието на курсистките и безспорна. Необходимо е обаче още по – компетентен и диференциран подход в работата с тези девойки, както и полагането на по – добри грижи за ангажирането им с обществено-полезна дейност след завършването на обучението.

Вестник „Нов път“ има значителен принос в осъществяването на партийната политика, за положителните изменения в труда, бита, възпитанието на българските цигани. Напоследък това издание на Националния съвет се преустрои, по-добре отразява важни интереси и потребности на по-изостаналите слоеве на нашето население и главно на българските цигани. Вестникът общо взето умело третира редица важни и специфични социално-икономически, културно-просветни, комунално-битови и пр. проблеми на българските цигани, допринася те да получат по-голяма обществена гласност, да се поощрява положителното, да се ускорява решаването на наболели въпроси.

Сега е наложително в светлината на решението на Секретариата на ЦК на БКП от 27.09.м.г. „За по-нататъшно подобряване на работата сред българските цигани, за тяхното още по-активно включване в изграждането на развитото социалистическо общество“ комитетите и организациите на Отечествения фронт да направят оценка и да набележат мерки за своята бъдеща работа с това население. Съвместно с народните съвети да се обсъдят планове-програми за решаването на важните, неотложните въпроси от социално-битов, образователен, културен и прочие характер. Още по – активно да се ангажират българските цигани в подобряването на техните жизнено социално-битови условия. По-пълноценно да се използва правото на Отечествения фронт да упражнява обществен контрол върху дейността на стопански, търговски, комунално битови и пр. органи за изпълнение решението на Секретариата на ЦК на

БКП от 27.09. и специалното разпореждане на Министерския съвет от 26.01.1979 г. по работата сред българските цигани.

ВНАСЯ:

(Д. Генов)

ЦДА, ф.28, оп.24, а.е.132, л.129-139